

ข้าวโพดหวาน

รศ. นิพนธ์ ไชยมงคล

ข้าวโพดหวาน (Sweet corn : *Zea mays* L. var. *saccharata*) อยู่ใน Order Graminales, Family: Poaceae (Graminae-Grass family) เป็นพืชที่ให้พลังงานสูง และมีปริมาณโปรตีนรองจาก ถั่วลันเตา ถั่วแขก และกระเทียม นอกจากนี้จะประกอบด้วยปริมาณธาตุอาหารสูง เช่น ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม และ ไทอามีน นอกจากนี้สายพันธุ์สีเหลืองจะมีวิตามิน เอ สูง

เป็นพืชที่ต้องการสภาพอากาศอบอุ่น อุณหภูมิจะมีอิทธิพลต่อการเจริญและผลผลิต อุณหภูมิที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 16-24 °ซ และอุณหภูมิเฉลี่ยระหว่างเดือนไม่ควรสูงเกิน 35 °ซ

ต้องการอุณหภูมิ 21- 30 ° ซ สำหรับการงอกของเมล็ดและการเจริญเติบโต ในสภาพอุณหภูมิต่ำเมล็ดไม่สามารถงอกได้

อุณหภูมิสูงอัตราการเปลี่ยนจากน้ำตาลเป็นแป้ง (polysaccharides) จะสูงโดยทั่วไป อุณหภูมิจะมีอิทธิพลต่อคุณภาพและปริมาณน้ำฝนจะมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโต

ในสภาพอุณหภูมิสูงจะเป็นอุปสรรคในการผสมเกสร ทำให้เมล็ดในฝักไม่เจริญ โดยเฉพาะในอุณหภูมิที่สูงกว่า 38 °ซ และมีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ

กระแสดมที่มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำและอุณหภูมิสูง จะทำให้ละอองเกสรไม่สมบูรณ์ อัตราการผสมเกสรต่ำ

นอกจากนี้ในสภาพแปลงปลูกที่มีความชื้นสูงเมล็ดอาจจะเน่า หรือในสภาพที่มีความชื้นสูงหรือต่ำเกินไป จะมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิต

ข้าวโพดหวานเป็นพืชวันสั้น ในสภาพที่ช่วงแสงยาว(>13 ชั่วโมง/วัน) จะจำกัดการเจริญของดอกในบางสายพันธุ์

ข้าวโพดหวานเป็นพืชที่ผสมข้ามโดยลม ดังนั้นจึงควรปลูกในจำนวนที่มากพอสำหรับการผสมเกสร การผสมข้ามกับข้าวโพดไร่หรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะทำให้เมล็ดมีปริมาณแป้งมาก ควรปลูกห่างจากสายพันธุ์อื่น 500 เมตร

ระบบราก

รากข้าวโพดหวานเป็นแบบ fibrous root system มีสองแบบคือ

1. รากขั้นต้น (primary root หรือ seminal root) ซึ่งเป็นรากชั่วคราว
2. รากพิเศษ (adventitious root) ประกอบด้วย รากยึดเหนี่ยวหรือรากอากาศ (brace root or aerial root) รากแขนง (lateral root) และรากฝอย (root hair) ไม่มีรากแก้ว (tap root)

รากเจริญจากข้อที่ติดกับดิน การกลบโคนจะช่วยให้มีจำนวนรากมาก เจริญในแนวตั้ง 2-3 เมตร แนวนอนกว้าง 0.6-1.0 เมตร ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ อากาศและความชื้นในดิน รากจะชะลอการเจริญในระยะที่ดอกและฝักพัฒนา

ลำต้น

ข้าวโพดหวานมีลำต้นสีเขียว แข็งแรง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-4 เซนติเมตร ต้นสูง 150-220 เซนติเมตร มีจำนวนปล้อง 8-20 ปล้อง บางสายพันธุ์จะมีหน่อข้าง

ใบ

ใบมีสีเขียว ลักษณะคล้ายใบหญ้า ประกอบด้วยตัวใบ ก้านใบ และหูใบ สายพันธุ์ต่างๆ มีความแตกต่างด้าน สี ขนบนใบ ขนาดของใบ และความกว้างของมุมใบและ จำนวนใบต่อต้น(16-20 ใบ)

ดอก

ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกกันแต่อยู่บนต้นเดียวกัน ดอกตัวผู้จะอยู่ส่วนยอดของต้น เจริญเป็นช่อดอก (tassel) ดอกด้านบนจะบานก่อนดอกล่าง ประกอบด้วยละอองเกสร 25 ล้านละอองต่อต้น

ดอกตัวผู้จะบานก่อนดอกตัวเมียพร้อมที่จะผสม 1-3 วัน และทยอยบานทีละคู่ ใช้เวลา 2-14 วัน

ดอกตัวเมียมีลักษณะเป็นฝัก(ear) เกิดจากแขนงสั้น ๆ บนข้อที่มีใบขนาดใหญ่ที่สุด แขนงดังกล่าวประกอบด้วยใบ 8-13 ใบ เจริญเป็นกาบใบหุ้มส่วนของดอกตัวเมีย และหุ้มฝัก(husk) ก้านเกสรตัวเมียมีลักษณะคล้ายเส้นไหม เจริญออกมาด้านส่วนปลายของฝัก ประกอบด้วยหมือเหนียวเพื่อดักจับละอองเกสร

ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิสูง ความชื้นในอากาศต่ำ ขาดน้ำ หรือสภาพอุณหภูมิต่ำเกินไปในช่วงที่ดอกเจริญ หรือการใส่ปุ๋ยไนโตรเจนมากเกินไป ทำให้ไหมหรือก้านเกสรตัวเมียเจริญช้า ไม่สามารถผสมเกสรได้

สายพันธุ์

ข้าวโพดหวานแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. Normal sugary (su) เป็นพันธุ์ที่น้ำตาลเปลี่ยนเป็นแป้งได้เร็ว หรือภายใน 6-12 ชั่วโมง ประกอบด้วยน้ำตาลร้อยละ 3-5
2. sugary-enhanced (se) สายพันธุ์ที่มีปริมาณน้ำตาลสูงกว่า su และเมื่อเก็บรักษาในอุณหภูมิต่ำ สามารถรักษาความหวานได้หลายวัน
3. supersweet, shrunken gene (sh_2) ประกอบด้วยน้ำตาลในปริมาณที่สูงกว่า su (7-10 %) การเปลี่ยนแปลงน้ำตาลเป็นแป้งช้า เมื่อเก็บรักษาในอุณหภูมิที่เหมาะสมจะเก็บรักษาได้ 7-10 วัน

สายพันธุ์เมล็ดสีเหลือง

Normal sugary หรือ Standard sweet (su)

Jubilee(Golden Jubilee), Supersweet DMR, Sundance

Supersweet (sh_2)

Sheba, Krispy King, Supersweet Jubilee, Challenger, Crisp'N Sweet 710, Zenith.

สายพันธุ์เมล็ดสีขาว

Silver Queen, Sterling Aspen, Frontier

สายพันธุ์เมล็ดสองสี

Honey and Pearl, Appaloosa, Phenomenal, Quest Calico Belle, Double delight

การเตรียมดิน

ข้าวโพดหวานสามารถเจริญได้ดีในดินที่ร่วนซุย มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง ระบายน้ำได้ดี pH 6.0-7.0

การจัดการปุ๋ย

ข้าวโพดหวานเป็นพืชที่ต้องการธาตุอาหารค่อนข้างสูง ผลผลิตและคุณภาพจะขึ้นอยู่กับปริมาณธาตุอาหารที่พืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ในกรณีที่ขาดปุ๋ยจะชะงักการเจริญ

ควรใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยมูลสัตว์ เพื่อปรับปรุงสภาพดิน เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินชนิดและ ปริมาณปุ๋ยที่ใช้ จะขึ้นอยู่กับผลการวิเคราะห์ดินและความต้องการของพืช

ข้าวโพดหวานเป็นพืชที่ต้องการไนโตรเจนสูง เพื่อช่วยในการเจริญของต้น ใบ และฝัก ประสิทธิภาพของไนโตรเจนขึ้นอยู่กับกรให้ น้ำ การให้น้ำหลังจากใส่ปุ๋ย พืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เร็ว แต่การใส่ในปริมาณที่มากเกินไปจะทำให้ไหมหรือเกสรตัวเมียเจริญช้า ปุ๋ยในรูปยูเรียหรือแอมโมเนียมฟอสเฟตเมื่อใส่ก่อนปลูกและใส่ใกล้เมล็ดอาจเป็นอันตรายต่อเมล็ด

ปริมาณไนโตรเจน(N) และทองแดง (Cu) ในต้นจะลดลงตามอายุของพืช ส่วนฟอสฟอรัส แคลเซียม แมกนีเซียม และ แมงกานีส จะเพิ่มขึ้นตามอายุของพืช โพแทสเซียมจะเพิ่มขึ้นตามระยะการเจริญทางต้น ใบ และจะลดลงเมื่อเริ่มติดฝัก

โดยทั่วไปข้าวโพดหวานต้องการปุ๋ย ไนโตรเจน ประมาณ 27 กิโลกรัมต่อไร่ ใส่ก่อนปลูก 9.0-11.0 (N) กิโลกรัมต่อไร่ ที่เหลือใส่หลังปลูก สองครั้ง เมื่อต้นสูง 60 เซนติเมตรและระยะติดฝัก การใส่ปุ๋ยไนโตรเจนสูงกว่า 27 (N) กิโลกรัมต่อไร่ จะทำให้พืชแสดงอาการใบไหม้ โดยเฉพาะต้นอ่อน ฟอสฟอรัส 9.0 (P₂O₅)กิโลกรัมต่อไร่ และโพแทสเซียม 14 (K₂O) กิโลกรัมต่อไร่

การขาดธาตุอาหาร ส่วนใหญ่การปลูกในสภาพที่อุณหภูมิสูง ความชื้นสูง หรือต่ำเกินไป หรือการปลูกในดินทราย พืชจะแสดงอาการขาด ไนโตรเจน โดยพืชจะแสดงอาการเมื่อต้นมีขนาดเล็ก ใบจะเหลือง ลำต้นบิด เมล็ดส่นปลายของฝักเหี่ยว การขาดฟอสฟอรัส ใบจะมีสีเขียวเข้ม ปลายใบและขอบใบมีสีม่วงปนแดง

การปลูกในดินทรายและมี pH ต่ำ พืชจะแสดงอาการขาดแมกนีเซียม โดยจะปรากฏสีขาวเป็นทางระหว่างเส้นใบ ใบแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแดงและปลายใบไหม้

ผลการวิเคราะห์ดินและการใส่ปุ๋ยไนโตรเจน (1)

ความลึกของดิน (ฟุต)	Nitrate-N	
	ppm	กก/ไร่
0-2	4	5.8
2-5	3	6.5

ผลการวิเคราะห์ดินและการใส่ปุ๋ย ไนโตรเจน(2)

Nitrate-N (กก/ไร่)	ปลูกหลังพืชอื่น	ปลูกหลังพืชตระกูลถั่ว
0	54	45
9	45	36
18	36	27
27	27	18
36	18	9

45	9	0
54	0	0

ฟอสฟอรัส (Phosphorus; P)

จำเป็นสำหรับการเจริญของรากและระยะต้นกล้า ควรใส่ดีกว่าเมล็ดและห่างจากเมล็ด ประมาณ 5 เซนติเมตร

ผลการวิเคราะห์ดินและการใส่ปุ๋ย ฟอสฟอรัส

P ₂ O ₅ ppm	P ₂ O ₅ กิโลกรัม/ไร่
0-15	14-22
15-50	11-14
>50	0-11

การหว่านปุ๋ยและไถกลบ ควรใส่ปุ๋ยเพิ่มเป็นสองเท่า

ในสภาพอุดมหมุ่มีต่ำ และผลการวิเคราะห์ดินมี P₂O₅ สูงกว่า 12 ppm ควรใส่ปุ๋ย 3.6-5.5 กิโลกรัมต่อไร่

โพแทสเซียม (Potassium ; K)

ผลการวิเคราะห์ดินและการใส่ปุ๋ยโพแทสเซียม

K ₂ O ppm	K ₂ O กิโลกรัม/ไร่
0-100	27-36
100-150	18-37
150-200	0-18

ซัลเฟอร์ (sulfur; S)

พืชนำซัลเฟอร์ไปใช้ประโยชน์ในรูปของซัลเฟต การใส่ปุ๋ยซัลเฟอร์ลงไปในดิน ขบวนการเปลี่ยนแปลงซัลเฟอร์เป็นซัลเฟตจะเกิดขึ้น อัตราการเปลี่ยนแปลงจะเร็วในรูปเม็ดขนาดเล็ก(ต่ำกว่า 40 mesh) มีอุณหภูมิและความชื้นสูง

การใส่ปุ๋ยในรูปของซัลเฟอร์ ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นกรดจัด จะต้องใส่ก่อนฤดูปลูกหนึ่งปี ส่วนการใส่ในรูปของซัลเฟต สามารถใส่ก่อนปลูก

ผลการวิเคราะห์ดินและการใส่ปุ๋ยซัลเฟอร์

SO ₄ -S ppm (ความลึกของดิน 0-5 ซม.)	SO ₄ -S กิโลกรัม/ไร่	
	ดินร่วน	ดินทราย
0-2	3.6-5.5	5.5
2-5	0-3.6	3.6
5-8	0	0

สังกะสี (Zinc; Zn)

ข้าวโพดหวานต้องการ Zn สูง เมื่อผลการวิเคราะห์ดินมีปริมาณต่ำกว่า 0.8 ppm ควรใส่ Zn อัตรา 1.8 กิโลกรัมต่อไร่ โดยหว่านและไถคลุกกลงไปในดินก่อนปลูก

โบรอน (Boron)

ในกรณีที่ผลการวิเคราะห์ดินมีปริมาณต่ำกว่า 0.4 ppm ควรเพิ่มโบรอน

การปลูก

ศึกษาจำนวนเมล็ดต่อน้ำหนัก 10 กรัม (ประมาณ 40-60 เมล็ดต่อน้ำหนัก 10 กรัม) ตลอดจนทดสอบความงอก และคัดเลือกเมล็ดที่มีขนาดใหญ่ เพื่อประมาณการปริมาณเมล็ดที่ใช้ปลูก โดยทั่วไปใช้เมล็ดประมาณ 2-3 กิโลกรัมต่อไร่ ขึ้นอยู่กับขนาดของเมล็ด อัตราความงอกและระยะปลูก ควรหยอดเมล็ดลึก 1-2 เซนติเมตร เมล็ดจะงอกได้ดีที่สุดในอุณหภูมิ 30 °ซ โดยอุณหภูมิดิน 10 °ซ เมล็ดจะงอกภายในเวลา 20 วัน และ 5 วันในอุณหภูมิ 21 °ซ

ผลผลิตจะขึ้นอยู่กับจำนวนและน้ำหนักของฝัก การปลูกห่างจะให้ฝักขนาดใหญ่แต่ให้จำนวนฝักน้อย การปลูกระยะชิด จำนวนฝักมากขนาดของฝักจะเล็ก การหยอดเมล็ดมากและระยะชิด ทำให้จำเป็นต้องใช้เมล็ดมากและเสียค่าแรงงานในการถอนทำให้เกิดผลสืบเนื่องคือต้นทุนการผลิตสูง นอกจากนี้ผลผลิตและคุณภาพจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนต้นต่อไร่ จนกระทั่งถึงจุดหนึ่งจะลดลง จำเป็นต้องศึกษาจำนวนต้นที่เหมาะสมในแต่ละสายพันธุ์ แต่ละฤดูปลูก และความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่

การปลูกอาจจะใช้ระยะปลูกระหว่างต้น 20-50 เซนติเมตร ระยะระหว่างแถว 70-100 เซนติเมตร หยอด 2-3 เมล็ด และถอนเหลือ 1 ต้นต่อหลุม หรือหยอดเมล็ดห่างกัน 10 เซนติเมตร โดยไม่ถอน

การกำจัดวัชพืช

ควรทำเมื่อต้นวัชพืชขนาดเล็ก พรวนดินพร้อมกับกลบโคนต้น เนื่องจากข้าวโพดหวานเป็นพืชที่มีระบบรากตื้นกว่าข้าวโพดไร่ นอกจากนี้การกลบโคนต้นสามารถเพิ่มจำนวนรากใหม่

การจัดการน้ำ

ข้าวโพดหวานเป็นพืชที่มีระบบรากตื้น โดยรากจะอยู่หนาแน่นในระดับ 30 เซนติเมตรจากหน้าดิน และกระจายในแนวนอนกว้าง 50-100 เซนติเมตร ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องรักษาความชื้นให้พอเพียงในระดับ 30 เซนติเมตร

ความต้องการน้ำของข้าวโพดหวานจะเพิ่มขึ้นตามการเจริญเติบโต จนกระทั่งถึงระยะผสมเกสร นอกจากนี้ระยะการพัฒนารากของฝักและเมล็ดต้องการน้ำสูง การให้น้ำที่เหมาะสมคือการรดเข้าตามร่องแปลง

ในระยะที่เจริญเติบโตและระยะที่เกสรตัวเมียเจริญ จะเป็นระยะที่ต้องการความชื้นสูง

การเก็บเกี่ยว

เก็บเกี่ยวในระยะน้ำนม (milking stage) หรือเมื่อใช้เล็บกดลงไปทีเมล็ดจะมีน้ำนมกระเด็นออกมา หรือ สายพันธุ์ su และ se เมื่อมีความชื้นในเมล็ด 70-75 % ส่วน sh₂ 77-78 % โดยสังเกตใหม่จะเริ่มแห้ง เมล็ดส่วนปลายของฝักจะสมบูรณ์ อายุการเก็บเกี่ยวขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ และฤดูปลูก อุณหภูมิสูง จะเก็บเกี่ยวเร็วกว่าอุณหภูมิต่ำ

เมล็ดจะสูญเสียความชื้น 0.5 % ต่อวัน

เก็บรักษาในอุณหภูมิ 0-1.5 ° ซ ความชื้นสัมพัทธ์ 95-98 % ปกติไม่นิยมเก็บรักษาข้าวโพดหวาน เนื่องจากคุณภาพจะขึ้นอยู่กับความนุ่ม และปริมาณน้ำตาล การเก็บรักษาจะทำให้คุณภาพต่ำ ดังนั้นไม่ควรเก็บรักษานานเมล็ดจะสูญเสียความชื้น 0.5 % ต่อวัน

การเก็บรักษาในอุณหภูมิต่ำกว่า 0.6 ° ซ จะเกิดแผลจุดดำเนื่องจากอุณหภูมิต่ำเกินไป

อัตราการสูญเสียน้ำตาลในเมล็ดในอุณหภูมิ 10 ° ซ จะสูงเป็น 4 เท่าของอุณหภูมิ 0 ° ซ หรือใน 30 ° ซ จะสูญเสียปริมาณน้ำตาลถึง 60 % ต่อวัน ในขณะที่ 0 ° ซ จะสูญเสีย 6 % ต่อวัน

การลดอุณหภูมิเฉียบพลัน โดยการใช้น้ำเย็น (hydrocooling) ให้เหลือ 0 ° ซ ภายในเวลา 1 ชั่วโมงหลังการเก็บเกี่ยว ขนส่งและวางขายในอุณหภูมิ 0 ° ซ เนื่องจากข้าวโพดหวานจัดอยู่ในกลุ่มที่มีอัตราการหายใจสูง

อัตราการหายใจของข้าวโพดหวานในอุณหภูมิต่าง ๆ

อุณหภูมิ(°ซ)	ml/CO ₂ kg/hr	อุณหภูมิ(°ซ)	ml/CO ₂ kg/hr
0	30-51	15	151-175
5	43-83	20	268-311
10	104-120	25	282-435

To calculate heat production multiply ml/CO₂/kg/hr by 440 to get Btu/ton/day or by 122 to get kcal/metric ton/day

อัตราการสร้าง Ethylene

< 0.1 kg/hr at 20 °ซ

เอกสารอ้างอิง

Sweet Corn, Recommendations for maintaining Postharvest Quality,

<http://www.postharvest.ucdavis.edu/ProduceFacts/Veg/corn.html>

Vegetable Production Guides "Sweet Corn for Fresh Market" <http://www.osu.orst.edu/>

Dept/NWREC/corn-fr.html